

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

בכורות כט | לימוד תורה חנים

להצטרפות ללא תשלום

הבעיה שבנטילת שכר עבור לימוד תורה מופיעה בכמה מקומות בתלמוד, בניסוחים שונים. חלקם נשמעים נחרצים יותר, כגון "לא תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם". הרמב"ם השתמש בלשון תקיפה עוד יותר כלפי המתפרנסים מהלימוד. באגדה זו הלשון עדינה יחסית: "מה אני בחינם, אף אתם בחינם". מה בכל זאת טמון בניסוח קצר ופשוט זה? ננסה להתבונן במקור ללימוד. הפסוק "ראה למדתי אתכם... כאשר ציוני ה' א-להי" אינו מדבר על קבלת שכר, אלא באופן כללי על מסירת התורה והמצוות מה' למשה, וממשה לישראל. כיצד הפסוק הפך למקור ללימוד תורה חנים? שאלה נוספת היא מהיכן בדיוק הלימוד. לחלק מהפרשנים, משה מציין שהוא לימד את עם ישראל חנים, כפי שנצטווה – ולכן גם הם צריכים ללמד תורה חנים. לדעה אחרת, הלימוד מתחיל מהקדוש ברוך הוא – הוא לימד את משה חנים, ומשה נהג כך מול בני ישראל. כלומר, הביטוי "כאשר ציוני" אינו מתאר את תוכן הציווי, אלא את אופן הציווי – הדרך שבה צריך לצוות, להעביר את המצוות הלאה, צריכה להיות מבלי לקבל שכר.

מכל מקום, נוצר כאן מקור הכולל שלושה שלבים: ה' לימד את משה חנים, משה לימד את ישראל חנים, וגם ישראל צריכים להעביר הלאה את התורה חנים. שלושה שלבים בשרשרת. כל אדם מישראל שמעביר את התורה הלאה – אמור להיות חוליה בשרשרת הארוכה הזאת, שהתחילה מפי הגבורה והמשיכה בידי משה. כולנו ממשיכים את השרשרת, ואמורים לעשות זאת בדיוק באותו אופן שבו היא נפתחה. גמרא מקבילה במסכת

נדרים מסייגת ואומרת שאכן, תורה שבכתב אפשר ללמד בשכר, והדין שלפנינו נוגע לתורה שבעל פה – אולי מפני שהיא זו שמעבירה את המסורת. לימוד תמורת שכר עשוי לנתק את המלמד ממקומו בשרשרת, ולמקד אותו בעצמו; רק לימוד טהור, ללא תמורה, מתחבר למהלך שיצא לדרך בסיני.

אולי מסיבה זו, הגמרא שלפנינו לא בחרה לתקוף את מי שדורש משכורת תמורת הלימוד, אלא להאיר באור חיובי את הלימוד חנים. כך צריכה להיות העברת התורה, כפי שניתנה למשה מסיני, וממנו נמסרה הלאה.

למעשה, במהלך הדורות, היו שהתירו ללמד תמורת תשלום, בעיקר למי שאין לו פרנסה אחרת. לפי תחילת האגדה שלנו, נראה שזה אפשרי רק מחוסר ברירה; אולם בהמשך מתברר שיש גם עניין לשלם בשביל ללמוד תורה, במקרה הצורך, שנאמר "אמת קנה". גם למציאות שבה בפועל משלמים בשביל לימוד התורה, יש בכל זאת ערך – היא המימוש המלא של "קניית האמת", של הוויתור וההשקעה, כדי לקבל את התורה.

הנוטל שכרו לדון - דיניו בטילים, להעיד - עדותיו בטילין, להזות ולקדש - מימיו מי מערה אפרו אפר מקלה. אם היה כהן מטמאהו מתרומתו - מאכילו ומשקו וסכו, ואם היה זקן - מרכיבו על החמור, ונותן לו שכרו כפועל. גמ'. מנהני מילי? אמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא ראה למדתי אתכם וגו' - מה אני בחנם אף אתם בחנם. תניא נמי הכי: כאשר צוני ה' אלהי - מה אני בחנם, אף אתם בחנם ומנין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר - תלמוד לומר: אמת קנה, ומנין שלא יאמר, כשם שלמדתי בשכר - כך אלמדנה בשכר - תלמוד לומר: אמת קנה ואל תמכור.